

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 08.06.2021
Published /Yayınlanma 31.08.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Caferoğlu, M. (2021). Grafik tasarım ile yazmacılık sanatının yaşatılmasına dair bir tasarım projesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(73), 2044-2058.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2682>

Dr. Öğr. Üyesi, Müge CAFEROĞLU
<https://orcid.org/0000-0002-1224-5721>
Nunki Design, Bursa / TÜRKİYE

GRAFİK TASARIM İLE YAZMACILIK SANATININ YAŞATILMASINA DAİR BİR TASARIM PROJESİ

A DESIGN PROJECT BASED ON THE LIFE OF BLOCK PRINTING ART WITH GRAPHIC DESIGN

ÖZET

Toplumsal bir pratik olarak geleneksel el sanatları, yüzyıllar boyunca ait olduğu toplumun ortak değerlerini, estetik ve sanat anlayışlarını, hayat tarzlarını; kısacası o toplumun kültürel ve tarihi değer birikimini yansıtan önemli bir araç olagelmıştır. Ülkemiz, geleneksel el sanatları bakımından zengin bir mirasa sahiptir ve yazmacılık sanatı da bunlar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Yazmacılık sanatı, yöresel motiflerle oyulmuş ahşap kalıplar kullanarak, ustaların kendilerine özel tariflerle hazırladığı bitkisel boya kullanıldığı, elle çizilip resmedilen veya hazırlanan ahşap kalıpların kumaş üzerine basıldığı geleneksel bir el sanatıdır. Geçmişten gelen kültürel birikim ve geleneklerimiz zamanın getirdiği koşullarla birlikte değişmekte ve kaybolmaktadır. Bu çalışmanın amacı, yazmacılık sanatında sürdürülebilir olan geleneksel tekniklerin günümüz teknolojisinin imkanlarıyla birleştirilmesi ve güncel kullanım eşyalarını grafik tasarım ile yeniden yorumlayarak yazmacılık sanatının canlanmasına katkıda bulunmaktır. Bu amaçla, çalışmada veri elde etme yöntemi olarak alanyazın taraması yapılmış ve yazmacılık sanatı baskı örnekleri araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda, yazmacılık sanatının teknik ve motiflerinden alınan ilhamla 'Anatolian' isimli bir yazı tipi tasarlanmıştır. Tasarım projesinin ikinci aşamasında ülkemizde çeşitli bölgelerimizde yaşayan nesli tükenmekte olan hayvan figürleri seçilmiş, illüstrasyon çalışmaları yapılarak ağaç baskı uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Dijital ortamda illüstrasyon çalışmaları ve Anatolian' yazı tipi birleştirilerek tasarımların güncel kullanım eşyalarına uyarıldığı bir grafik tasarım projesi hazırlanmıştır. Tasarımcılar, geçmişin izlerini takip ederek, yazmacılık gibi kültürümüzü etkileyen geleneksel sanatları özgün ifade biçimleriyle yeniden yorumladıklarında, geleneksel sanatların sürdürülebilirliği adına adım atabilecekleri düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel El Sanatları, Yazmacılık, İllüstrasyon, Tipografi.

ABSTRACT

As a social practice, traditional crafts have been an important tool that reflects the collective values, esthetics, and art, lifestyles of the society it belongs to for centuries, in short, the cultural and historical wealth of value of that society. Our country has a rich heritage in traditional crafts, and the art of block printing is an important part of it. The art of block printing is a traditional art of hand, using wooden molds carved with local motifs, using vegetable paints made by the masters with special recipes, hand-drawn or prepared wooden molds printed on the fabric. Our cultural wealth and traditions from the past are changing and disappearing with the conditions of the time. The purpose of this study is to combine traditional techniques that are sustainable in the art of block printing with the possibilities of today's technology and to reinterpret current usage items with graphic design to help revive the art of writing. For this purpose, the study has been scanned for the field as a method of data acquisition and the print samples of the art of block printing have been studied. As a result of research, a font named 'Anatolian' was designed with inspiration from the technical and motives of the art of block printing. In the second phase of the design project, the endangered animal figures living in various regions of our country have been selected, and illustration studies have been carried out and tree printing practices have been carried out. Digital illustration studies and Anatolian font have been combined to create a graphic design project where designs are adapted to current usage items. When designers reinterpret traditional art that affects our culture, such as block printing, following the tracks of the past, in their original expression forms, they are thought to be able to take steps in the sustainability of traditional art.

Keywords: Traditional crafts, the art of block printing, illustration, typography.

Issue/Sayı: 73

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

1. GİRİŞ

Toplumsal bir pratik olarak geleneksel el sanatları, yüzyıllar boyunca ait olduğu toplumun ortak değerlerini, estetik ve sanat anlayışlarını, hayat tarzlarını; kısacası o toplumun kültürel ve tarihi değer birikimini yansıtan önemli bir araç olagelmiştir. Ülkemiz, geleneksel el sanatları bakımından zengin bir mirasa sahiptir ve yazmacılık sanatı da bunlar arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Yazmacılık eski zamanlardan beri dokuma sanatı ile beraber gelişen, insanoğlunun süsleme ihtiyacı ile başlamış ilk el sanatlarından biridir. Bu el sanatının dünya üzerinde ilk görünüşü, mum ve topraktan yapılan dekoratif kalıplarla veya elle boyanarak kumaşın süslenmesi biçiminde olmuştur (Türker, 1996:1). Geleneksel yazmacılık sanatı, üzerinde kültürel kimliğimizi yansıtan motifleri barındıran oyulmuş ahşap kalıplarla bitkisel boyalar kullanılarak basılan veya elle çizilip boyanarak estetik ve sanatsal bir yaklaşımla üretilen tekstil ürünlerine uygulanan bir kumaş süsleme ve yüksek baskı sanatıdır.

Yazmacılık sanatı el becerisi ve ustalık isteyen zahmetli bir iş olup, zamanında bu işin ustaları bir sanatçı gibi çalışmışlardır. Usta çırak ilişkisi ile nesilden nesile aktarılan yazmacılık sanatının teknolojik gelişmeler karşısında ve yetiştirilecek çırak bulunamamasından dolayı üretimi azalmış ve unutulmaya yüz tutmuştur. Günümüzde ağaç kalıp hazırlamanın zahmetli olması nedeniyle ağaç kalıplar yerini seri üretime olanak sağlayan serigraf baskıya bırakırken, bitkilerle hazırlanan boyalar yerini endüstriyel boyalara bırakmıştır. Günümüzde sınırlı sayıda atölyede sadece turistik amaçlı olarak geleneksel ahşap kalıplarla baskı yapılmaktadır.

Dünyada pek çok alanda meydana gelen değişim ve dönüşümler kültür hayatımızda da değişimleri ve kaybolmaları beraberinde getirmiştir. Teknolojik gelişmeler ile beraber üretim biçimleri ve aletleri değişmiş, seri üretim yapabilen makine ve fabrikalarla farklı ve yeni üretimler hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Bu değişimle beraber yeni ve farklı mal ve eşyaların üretim biçimleri yeni meslekleri ve alanları ortaya çıkarmıştır ve kültürel, tarihi geçmişe sahip geleneksel meslekler de kaybolmaya başlamıştır (Arioğlu, 2019:5). Bu nedenle geleneksel mesleklerin ve el sanatlarının tanıtılması, yaşatılması gibi konularda ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde çeşitli projeler yürütülmektedir.

Araştırmada yazmacılık sanatının geçmiş ve günümüzdeki yeri incelenerek, konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, geleneksel ve dijital yöntemlerin harmanlandığı bir tasarım projesi ortaya konmuştur. Bu çalışmanın amacı; unutulmaya yüz tutmuş geleneksel yazmacılık sanatının teknik ve motiflerinden alınan ilhamla yazmacılık sanatını tipografi ve illüstrasyon ile yeniden yorumlayarak gün yüzüne çıkarmaktır. Tipografi çalışması için yazma baskıda kullanılan geleneksel motiflerden yola çıkarak 'Anatolian' isimli bir font tasarlanmıştır. 'Anatolian' fontunun tanıtımı için 1 adet afiş tasarlanmıştır. Tasarım projesinin ikinci aşamasında ülkemizde çeşitli bölgelerimizde yaşayan nesli tükenmekte olan 8 hayvan figürü belirlenerek tasarım teması oluşturulmuş, ahşap kalıpları hazırlanıp basılmış ve tasarlanan tipografi ile dijital ortamda birleştirilmiştir. Yapılan çalışmalarda hem geleneksel baskı teknikleri hem de dijital teknikler kullanılarak yenilikçi bir tasarım yaklaşımının ortaya konması hedeflenmiştir. Geleneksel yazmacılık sanatının kültürel kimliğini yansıtan teknik, motif veya renk özelliklerinin tema olarak alınarak yeni tasarımlarda kullanılması, kültürel mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılması açısından önem taşımaktadır.

Bu makale, 5-6 Mayıs 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen 'İstanbul Hagia Sophia 2nd International Conference on Culture, Civilization and Multidisciplinary Studies in Social Sciences' sempozyumunda 'Geleneksel Yazmacılık Sanatını Tipografi ve İllüstrasyon ile Yeniden Yorumlamak' başlığı ile bildiri olarak sunulan ve özeti yayımlanan çalışmanın geliştirilmiş halidir.

2. GELENEKSEL YAZMACILIK SANATI

İnsanlık tarihi boyunca günlük eşyalarda savaş aletlerine kadar hemen her şey süslenmiştir. Süslemenin kültürel, psikolojik ve kimi zaman politik bir değeri vardır. Süslenmiş bir nesne, üzerinde hiçbir desenin yer almadığı bir eşyaya göre daha anlamlı ve değerlidir. Bu süslemeler soyut desenlerden, stilize edilmiş bitki ve hayvan motiflerinden veya kutsal olduğuna inanılan yazı ve sembollerden meydana gelebilir (Ergüven, 2021:13,14). İnsanoğlu medeniyetin gelişmesiyle birlikte örtünme aracı olarak kullandığı giyim eşyalarını, günlük kullanıma yönelik eşyaları, kumaşları estetik duygularla farklı yöntemlerle süslemeye başlamış ve toplumsal kültürün yansması olarak geleneksel el sanatları oluşmuştur. Bu sanatlardan bir tanesi de yazmacılıktır.

En eski geleneksel el sanatlarından biri olan yazmacılığın kökenine ilişkin kesin bilgi olmamakla birlikte bu sanatın bir baskı tekniği olması nedeniyle Hindistan'dan yayıldığını veya Mısır kökenli olduğunu ya da Orta Asya'dan kaynaklandığını savunanlar vardır. Anadolu'da Çatalhöyük arkeoloji kazılarında (M.Ö. 700) Hitit sanatına ait eserler arasında pişmiş kilden çok sayıda mühür biçiminde kalıplar ortaya çıkarılmıştır (Görsel 1). Bu kalıplarla bitkisel boyalar kullanarak baskı yapıldığı kanıtlanmıştır (Türker, 1996:1).

Görsel 1. Hitit Müzesi'nde Bulunan Hitit Sanatına Ait Mühür Örnekleri (Türker, 1996:2)

Kaya, geleneksel Anadolu sanatlarından biri olan yazmacılığı, “oyulmuş ahşap kalıpların, çeşitli boyalar kullanılarak, kumaş üzerine elle resmedilerek veya basılarak desenlendirilmiş bir kumaş süsleme sanatı” olarak tanımlamıştır (Kaya, ty.:31). Yazma, Türk toplumunun hayatına hemen her yönü ile karışmış, yemeni, yastık örtüsü, bohça, yorgan yüzü, mendil, sedir örtüsü olarak eski Türk evlerinin en gözde kullanım eşyası arasında yer almıştır. Halkın sanatı olan yazmacılık, en güzel çağrışımlarla halk türkülerine de girmiş ve halkın o dönemki yaşantısını yansıtmıştır (Kaya, ty.:31,32). Yazma ustalarının bulunduğu bölgedeki kültürel ortam, yaşam biçimleri ve doğal şartlar ustaların duygu ve düşüncelerini şekillendirerek yazma desenlerinin yöreye özgü ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır.

Günümüze gelen en eski Türk yazma örnekleri 16. yüzyıldan kalmıştır. Anadolu'da özellikle Tokat, Kastamonu, Bartın, Gaziantep ve Diyarbakır'da gelişen yazmacılık, 17. Yüzyılda İstanbul'da en yüksek düzeye ulaşmış ve İstanbul işi yazmalarda en güzel örnekler verilmiştir (Türker, 1996:2). Yazmacılıkta her yörenin kendine has motifleri, kompozisyon biçimleri ve renk kullanımı vardır ve geleneksel tekniklerin yanı sıra, ustaların kendi geliştirdikleri farklı birçok teknik bulunmaktadır.

Anadolu, tarihin her döneminde sanatın, kültür ve medeniyetin doğudan batıya geçişinde önemli köprü vazifesi görmüştür. M.Ö. III. ve II. Yüzyıllar boyunca burada yaşayan kavimler Anadolu medeniyetini bu yörede kurmuşlardır. Bu nedenle Orta Anadolu bölgesi medeniyetin, kültür ve sanatın gelişiminde merkezi olmuştur. Yazmacılık sanatı Orta Anadolu'da Tokat'da gelişmesi ve Tokat ilinin yazmacılık sanatı açısından merkez teşkil etmesi ilginçtir. Eskiden beri tipik ve bölgesel bir örnek olarak Tokat yazmaları, motif ve desenlerinin özgünlüğü ile bu yöreyi, yazmacılık sanatı ile uğraşanların merkezi haline getirmiştir (Kaya, ts:32,33).

Türker (1996), Orta Anadolu'nun uygarlık yönü ile zengin olan Tokat ilinde yazmacılık sanatı tarihinin en az 600 yıllık bir mazisi olduğu vurgulayarak, günümüzde çeşitli nedenlerden dolayı yaşama savaşı veren geleneksel el sanatlarından olan yazmacılığın, geçmişte türünün en güzel örneklerini Tokat'ta verdiğini belirtmektedir. Ayrıca Türker, Tokat'ta 5 büyük handa (1- Horozoğlu Hanı 2- Hacı Musaoğlu Hanı 3- Askerler Hanı 4- Beypazarı Hanı 5- Gazioğlu Hanı) yürütülen yazmacılığın gün geçtikçe azalmış olduğunu ve artık yalnızca Gazioğlu Hanı'nda icra edilen bir el sanatı haline geldiğini vurgulamaktadır (s.s. 6,7). Eskiden çok kullanılan ve ticari öneme sahip yazmacılık sanatı ürünleri diğer geleneksel el sanatlarında olduğu gibi zamanla önemini yitirmektedir.

Ortaya çıktığı yörenin estetik duygularını, yaşam tarzını, coğrafi özelliklerini en güzel biçimde yansıtan geleneksel mesleklerin ve el sanatlarının tanıtılması, yaşatılması gibi konularda ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde resmî kurumların, çeşitli vakıf, dernek ve grupların gerçekleştirdiği projeler ve çeşitli çalışmalar günümüzde giderek artmaktadır.

Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) kavramı 2003 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, [UNESCO]) genel

kurulunda kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Sonrasında 2006 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiştir. UNESCO Genel Kurulu'nun kabul ettiği sözleşmenin 2. Maddesi'nde somut olmayan kültürel miras kavramı “toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları, uygulamalar, temsiller, bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar” biçiminde tanımlanmıştır. Maddenin devamında ise kavrama dair “kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle olan etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur” şeklinde bilgiler yer almaktadır (Arioğlu, 2019:98).

Ülkemizde ise “El sanatları ile ilgili resmi çalışmalar kapsamında, geleneksel el sanatlarını korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak konusunda çeşitli yönetmelikler hazırlanmış, projeler, kurslar ve programlar hayata geçirilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na hazırlanan “Türk Süsleme Sanatları ve Geleneksel El Sanatları Kursları Yönetmeliği” 2009 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin amacı, Türk süsleme sanatları ve geleneksel el sanatlarının bozulmasını ve yok olmasını önlemek, aslına uygun olarak öğretilerek gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak için düzenlenecek kurslara ilişkin usul ve esasları belirlemektir (Arioğlu, 2019:110).”

Dünyada teknolojinin ilerlemesi, üretim alternatiflerinin gün geçtikçe değişmesi hayatımızdaki birçok şeyi etkilediği gibi kültürel yapıyı ve geleneksel sanatları da olumsuz anlamda etkilemesi sebebiyle kültürleri koruma ve gelecek nesillere aktarma gibi konular gündemde yer almaktadır. UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras sözleşmesi'nde de belirtildiği gibi kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel mirasın korunurken, aynı zamanda da etkileşimde bulunduğu döneme bağlı olarak yeniden yaratılması ve güncellenmesi, bu mirası başka kuşaklara ve zamana aktarırken kültürel çeşitliliğe ve sürdürülebilirliğe katkıda bulunabilir.

3. GELENEKSEL YAZMACILIKTA KULANILAN MALZEME ve TEKNİKLER

Yazmacılık sanatında önemli olan malzemelerin başında bez, kalıp ve boya gelmektedir. Yazmacılıkta kullanılan bezin hakiki pamuk olması işin kalitesi bakımında çok önemlidir. “İlk zamanlar yazmalar Bursa'da dokunan ‘mermerşahi’ denilen çok ince dokunmuş pamuktan yapılmış tülbentler üzerine basılırdı. Zamanla bu sanayi kaybolmuştur. Geleneksel yazmacılık sanatında mermerşahi, patiska, kaput bezi gibi kumaşların kullanımı iyi sonuç vermektedir (Türker,1996:5).” Halkın yaşantısını yansıtan farklı kumaş türlerinden üretilen yazmalar yemeni, yastık kılıfı, bohça, masa örtüsü, mendil gibi evlerin günlük kullanım eşyaları arasında yer almıştır.

Görsel 2. Ağaç Yazma Baskı Kalıbı, (URL 1)

Kalıp, yazmanın kalitesini belirleyen diğer bir önemli unsurdur (Görsel 2). Eskiden yazmacılık ile uğraşan ustalar bulunur ve bu kişilerin hazırladığı kalıplarla yazmalar basılırdı. İlk yazma kalıpları taştan oyularak hazırlanmış, daha sonra ağaç kalıplar kullanılmaya başlamıştır (Daşkın, 2017:15, 16). Kalıp olarak oyulacak ağaçlarda kolay işlenebilme, boyayı iyi emme ve taşıma, zor aşınma ve hafif olması gibi özellikler aranmaktadır. Bu özellikleri taşıyan ve kalıp yapmaya en uygun olan ağaç ıhlamurdur (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999:361). Yazmacılığın en çok el becerisi ve ustalık isteyen işlemlerinden biri kalıp oyma aşamasıdır. Kalıp oyma zahmetli bir iş olup, bu işle ilgilenen özel ustalar tarafından yapılır. Günümüzde ağaç kalıp hazırlamanın zahmetli olması nedeniyle ağaç kalıplar yerini

seri üretime olanak sağlayan serigraf baskıya ve hazır kalıplara bırakırken, el işçiliği olan ağaç kalıplarla yapılan baskılar yavaş yavaş kaybolmaktadır.

Yazmacılık tekniğinin esas özelliği önce kalemle başlayıp daha sonra kalıba çevrilmesindedir. Bu teknikte kalem diye adlandırılan araç, sanatçının âdeta yazı yazar gibi büyük bir rahatlık ve ustalıklarla kullandığı fırçasıdır. Yazmacılık adı bu nedenle yazmak fiilinden gelmektedir. Yazma yapımını teknik yönden üç ana grupta toplayabiliriz:

1) Kalem İşi Yazma: Birer sanat eseri denebilecek en kıymetli yazmalardır (Kaya, ty.:33). İstanbul yazmacılığında özellikle Kandilli, Üsküdar yazmaları bu türün en güzel örnekleridir. Bugün kalem işi yazma hiç yapılmamakla beraber elde kalan eserlerde müzelerde saklanmaktadır (Türker, 1996:11). Kalem işi yazma tekniğinde kumaş fırça ile boyandığından daha çok resim sanatına yakındır (Görsel 3, sol).

2) Kalıp kalem yazma: Bu teknikte konturlar kalıpla basıldıktan sonra desendeki renkli kısımlar fırça ile boyanır. (Görsel 3, orta). Eski İstanbul yazmaları çoğunlukla kalıp kalem baskı tekniği ile basılmışlardır (Kaya ty.:33).

3) Kalıpla yazma: Bu teknikle üç tür çalışma yapılır.

a) Karakalem: Tek kalıp kullanılarak beyaz üzerine siyah, siyah üzerine beyaz işlenir ve bu türe 'karakalem' denir. Ankara, Beypazarı, Kastamonu çoğunlukla bu türü uygulayan yerlerdir.

b) Elvan işi: Bir motifin her rengi için ayrı kalıp hazırlanır. Bu kalıplar üst üste gelecek biçimde beyaz zemin üzerine basılır. Bu uygulama türüne 'Elvan işi' denir. Tokat yazmalarının en önemli özelliği elvan baskı oluşudur. Renk ve desenleri eşsiz güzelliğindedir (Görsel 3, sağ).

c) Daldırma yazma: Renklere göre hazırlanan kalıpların basılmasıyla meydana gelen motifler, tutkal veya balmumu ile kapatılır. Kumaş daha sonra boyaya batırılır ve böylece motiflerin dışında kalan yerler boyanmış olur (Türker, 1996:11).

Görsel 3. Kalem işi Yazma Örneği

Kalıp- Kalem Yazma Örneği

Kalıpla Yazma

(Daşkın, 2017, s.50, 51)

Farklı geleneksel teknikleri barındıran yazmacılık sanatında boya kullanımı ve renklendirme yazmanın kalitesini belirleyen diğer önemli unsurlardan biridir.

Tarih boyunca insanlar için renk önemini hiçbir zaman yitirmemiştir. Türkler de tarih boyunca duygu ve becerilerini göstermede, renk ve motiflerin gücünü tercih etmişlerdir. Renklere olan düşkünlük Osmanlı dönemi kadın ve erkek giysi örneklerinde de görülmektedir. Dokuma halı ve kilimlerde ise birçok renk türü geliştirmiş ve üretmişlerdir. Boya ustaları uzun senelerin bilgi ve deneyimleri sayesinde boyaları karıştırarak, renk çeşitliliğinin artmasını sağlamışlardır (Becenen ve Sarıca, 2018:13). Anadolu'nun her yöresinde geleneksel sanatların her alanında yöresel halkın kendine özgü bir renk anlayışı olmuştur.

Yazmacılık sanatında boyalar doğal ve sentetik olmak üzere ikiye ayrılır. Yurdumuzda çok çeşitli boya bitkisi yetişmektedir ve bu bitkilerin muhtelif kısımlarında boyar maddeler bulunmaktadır. Örneğin, bu boyar maddeler bazı bitkilerin çiçeklerinde, yapraklarında, kabuklarında, odunlarında veya köklerinde bulunabilir. Doğal boyalarda görülen renkler, sarı, limon sarısı, koyu kırmızı, kahverengi, mavi, samani, narenci, çemen yeşili ve siyahtır (Daşkın, 2017:16). Yakın bir tarihe kadar yazmacılık gibi geleneksel

sanatlarda kullanılan boyaların hepsi doğadan elde edilirken günümüzde bu boyalar yerini pratik ve ucuz olması nedeniyle fabrikalarda üretilen anilin boyalar denilen sentetik boyalara bırakmıştır.

Doğal boyaların kullanıldığı süreçte o yörede yetişen bitki türüne göre bir renk skalası elde ediliyordu. Hem yaşanan coğrafyadaki kültürün etkisi hem de bitki örtüsü renk kullanımını etkiliyordu. Günümüzde birçok konuda olduğu gibi kimyasal boyalar gibi seri üretim ürünlerinin kolaylıkla her yere ulaşabiliyor olması sınırları ortadan kaldırarak yöresel özelliklerin kaybolmasına neden olmaktadır.

İslam dini gereğince resim sanatına koyulan yasaklar geleneksel yazmacılık sanatını da etkileyerek, kullanılan motiflerde stilizasyonla birlikte doğaya yakın bir anlatım şeklini ortaya çıkarmıştır. Doğanın sınırsız çeşitliliğinden ilham alan yazmalarda çiçekler, bitkiler, ağaç yaprakları ve hayvan motifleri bir araya getirilerek farklı kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Özellikle Tokat ilindeki yazmalarda çok çeşitli motifler kullanılmaktadır. Tokat'ta Anadolu'nun yöresel özelliklerine göre elli çeşit yazma yapılmaktadır. Yazmalar üzerindeki motiflere göre farklı isimler alırlar. Tokat içi dolu, Tokat içi boş, karakalem, purket, elmalı, fındıklı, üzümlü, alaplı, fulyalı, kağıtçı, drama, horoz kuyruğu, hamamiye, Kayseri kenarı, Çengelköy, hürriyet, kömüş gözü, papatya, Kandilli, sinekli gibi isimlendirilmiş kalıplar çok kullanılır (Görsel 4) (Türker, 1996:10). Yazmacılık sanatında desen kompozisyonlarında kullanılan motifler kullanım alanına, yapıldığı bölgeye ve dönemlere göre de farklılık göstermektedirler.

Geleneksel yazmacılık sanatı her aşamasında farklı ve zor teknikleri barındırması nedeniyle beceri ve ustalık gerektiren bir el sanatıdır. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte seri üretimin yaygınlaşması ve yetiştirilecek yeni ustalar bulunamayışı gibi nedenler yazmacılık sanatının çalışma alanını daralmasına ve unutulmaya yüz tutmasına neden olmuştur.

Görsel 4. Tokat Elmalı

Fulyalı Yazma

Tokat Üzümlüsü

(Daşkın, 2017, s.54,56,57)

4. TASARIM PROJESİ: GELENEKSEL YAZMACILIK SANATININ TİPOGRAFI VE İLLÜSTRASYON İLE YORUMU

Tasarım birbirinden farklı pek çok öğenin bileşiminden oluşan bir süreçtir. Uygun bir çözüme ulaşmak için ilk aşamada problemin niteliğini ve kaynağını saptamamız, sonrasında çözüme ilişkin öneriler sunmamız gerekir. Bir tasarım probleminin çözümü zamana ve koşullara göre değişiklik gösterebilir; çünkü tasarım, süregelen bir eylemin o an için belirlenebilen ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir öneri getirir (Ergüven, 2021:13). Geleneksel sanat ürünleri genellikle ortaya çıktıkları zamanın ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır. Örneğin yazmacılık sanatı ürünleri incelendiğinde baskı yapılan ürünlerin kadınların başlarına bağladıkları yemeni, sofra altı bezi, bohça, yorgan yüzü, mendil, sedir örtüsü gibi yüzeyler olduğunu görürüz. Tüm bu ürünler günümüzde kullanım geçerliliğini yitirmişlerdir. Bu noktada tasarımcıların gelenekselden ilham ile yeni uygulamalar ve tasarımlar gerçekleştirmesi yazmacılık sanatının sürdürülebilirliği için bir yöntem olabilir.

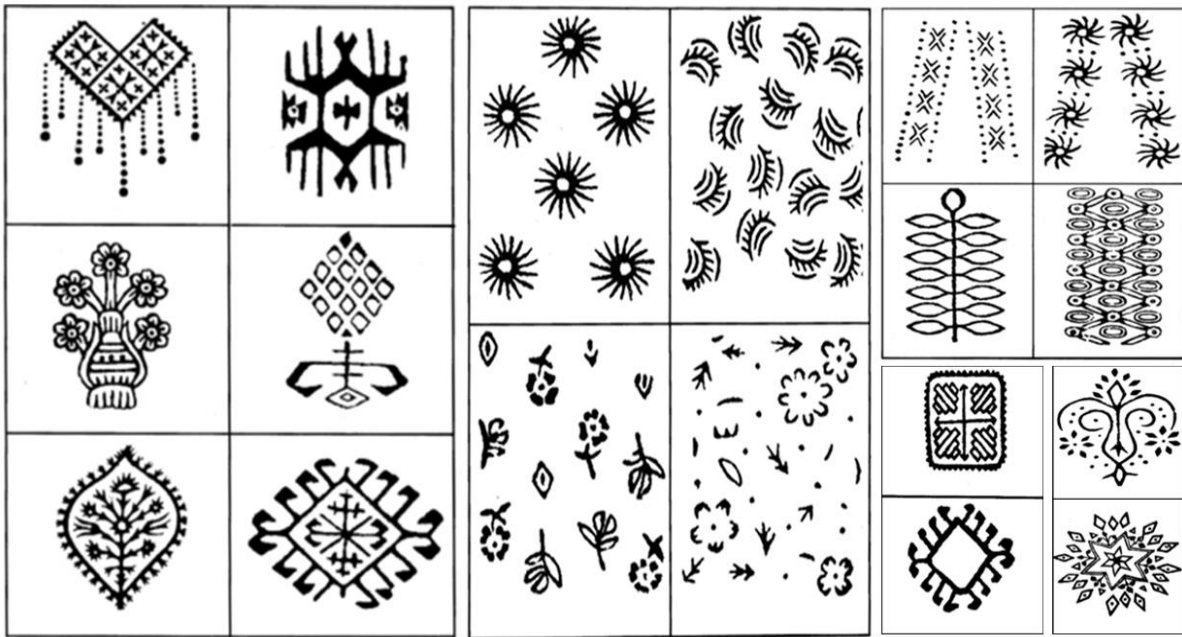
Ambrose ve Billson (2013), esin ve ilham pek çok farklı kaynaktan gelebileceğini, yapılacak en önemli şeyin iyice bakmak, okumak ve izlemek olduğunu belirtmektedirler. Geçmişe ait ya da çağdaş kaynakların tasarımcıyı yaratıcı fikirlere ve çözümlere ulaştırabileceğini, film, sanat, mimari ve kuramların esin kaynağı olabileceğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca Ambrose ve Billson tarihi kaynaklara

ve sanat akımlarına dönüp bakıldığında beklenmedik sonuçlar ortaya çıkabildiğinin altını çizmektedirler (s. 27). Songür Dağ (2015) ise bu doğrultuda, deneysel olarak sınıflandırılabilen yöntemlerin, yeni yöntemler olabileceği gibi eski ve yeni yöntemlerin karıştırılarak yeniden üretilmesi olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir. Devamında geleneksel yöntemleri, bireysel bir yorumla ortaya koyan bir illüstratörün, eskiyi kendi eleğinden geçirerek yeniye dönüştürebileceğini vurgulamaktadır (s.94). Dijital ortam ve geleneksel teknikler birleşerek deneyselliği içerisinde barındıran yeni ifade biçimlerinin ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Geçmişin izleri takip ederek yazmacılık gibi kültürümüzü etkileyen geleneksel sanatlar da yeniden incelediğinde tasarımcılar için ilham kaynağı olabilir ve bu sanatların sürdürülebilirliği için yaratıcı ve deneysel projeler ortaya konabilir.

Araştırma sonucunda ortaya konan, yazmacılık sanatı grafik tasarım projesinde, yazmacılık sanatının grafik tasarım ile yeniden yorumlanarak güncel ürün tasarımlarına ilham kaynağı oluşturması ve yazmacılığın gün yüzüne çıkması amaçlanmıştır. Yazmacılık sanatının teknik ve motiflerinden alınan ilhamla tipografi ve illüstrasyon ile tasarımlar yapılarak çeşitli ürünlere uyarlanmıştır. Tasarım projesinde konu olarak ülkemizde yaşayan coğrafi işaret olan veya nesli tükenmekte olan endemik hayvan türleri seçilmiştir.

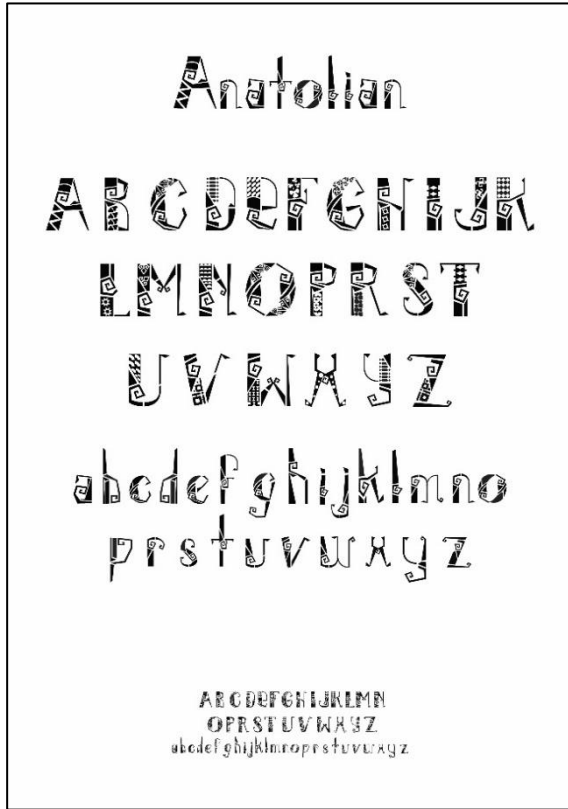
4.1. 'Anatolian' Tipografi Tasarımı

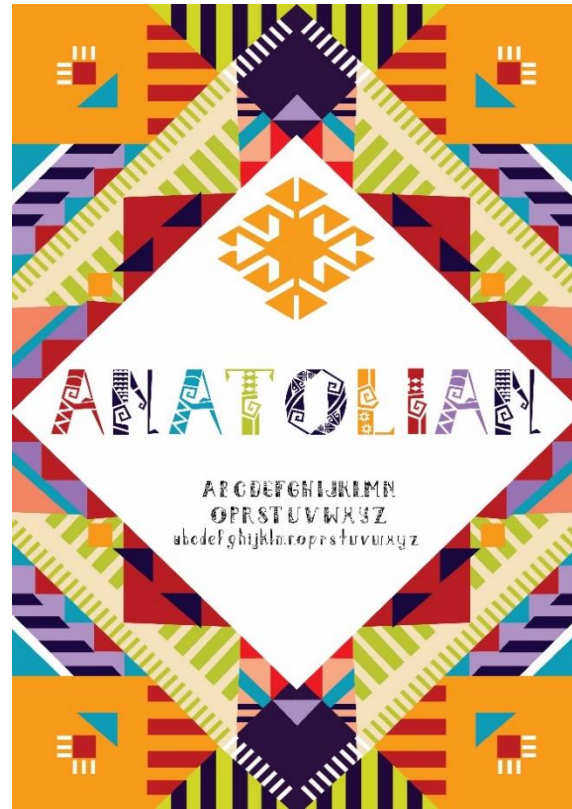
Görsel 5. Atatolian Yazı Tipi İçin İlham Alınan Geleneksel Yazma Baskı Motif Örnekleri (Türker, 1996: s. 69, 72, 73, 77, 86, 88)

Tipografi, yazılı bir düşüncenin görsel bir biçim almasıdır. Bu görsel biçimin bileşenlerinin seçimi, mevcut yazı karakterlerinin sayısı ve çeşitliliği nedeniyle, düşüncenin okuturluğunu ve okuyucunun ona karşı duygularını dramatik bir şekilde etkileyebilir. Tipografi, bir tasarımın karakteri ve duygusal niteliği üzerindeki en etkili öğelerden biridir (Ambrose ve Harris, 2020:6). Yazı oluşturma, harf biçimlerini yaratmak için kullanılan farklı uygulamaları veya yaklaşımları ifade eder. Bu yeni bir yazı karakteri tasarlamak için üstlenilen incelikli ve karmaşık bir sürecin bir parçası olabilir. Tipografi pek çok farklı yolla kullanılabilir ve özel tasarım amaçlarına hizmet edebilmek için pek çok farklı kaynaktan alınabilir (Ambrose ve Harris, 2020:109). Tasarım projesindeki yazı karakteri çalışması yazmacılık sanatı tasarım öğelerinden yararlanılarak bu alana özel olarak tasarlanmıştır.

Yazmacılık sanatında ve geleneksel el sanatlarında tekstil yüzeyleri üzerinde kullanılan motifler incelenmiş (Görsel 5), esin kaynağı olarak ele alınmış ve Adobe Illustrator çizim programında bütün karakterlerin majiskül ve miniskül olarak tasarlandığı 'Anatolian' isimli yazı tipi ortaya konmuştur (Görsel 6). Anatolian yazı tipini tanıtan geleneksel renk ve motiflerin kullanıldığı 1 adet afiş tasarlanmıştır (Görsel 7). Anatolian yazı tipi, tasarım projesinin ikinci aşaması olan illüstrasyonlar ile birleştirilerek yazmacılık sanatına tasarımsal bir kimlik kazandırması amaçlanmıştır.

Görsel 6. Anatolian tipografi tasarımı.
(Adobe Illustrator programında tasarım)

Görsel 7. Anatolian afiş tasarımı.
(Adobe Illustrator programında tasarım)

Geleneksel motiflerin kıvrımlı yapılarından yola çıkarak tasarlanan ‘Anatolian’ adlı yazı tipi tasarımında yazmacılık sanatında kullanılan kompozisyonların yoğunluğu etkili olmuştur. Harflerin içlerinde bulunan motifler ve desen sıklığı harfin formunda biçimsel oynamalar yapılarak uygulanmıştır. Anatolian’da her harfin kendi içerisinde farklı ancak bir araya geldiklerinde tutarlı desenler içermesi sağlanıp yazı haline getirildiğinde geleneksel bir motif gibi algılanması hedeflenmiştir. Harfler dik ve düz olarak tasarlanmış olup, harfin formuna göre kalın ve ince vurgularla desenler yerleştirilmiştir.

4.2. İllüstrasyonlar ve Ürün Uygulamaları

“İllüstrasyonlar; problemlerin çözümü, süsleme, eğlendirme, bezeme, yorum yapma, bilgilendirme, esinlendirme, açıklama, eğitime, teşvik etme, şaşırtma, büyüleme ve hikaye anlatma gibi işlevler için yaratıcı, farklı ve son derece kişisel yollara başvurarak içeriğin görsel bir biçimde iletilmesini sağlar” (Wigan, 2012:9). Songür Dağ (2015), illüstrasyonun bir metni, bir durumu, bir kavramı anlaşılır hale getirmeye yardımcı olduğunu ve zor metinlerin zihni açan bir eşlikçisi olabildiğini ya da eğitsel materyalleri daha kolay anlaşılır hale getirebildiğini yazmaktadır (s.11). Ayrıca yazar, illüstrasyonun grafik tasarımın içinde bir alan gibi görülmekle birlikte aslında çok geniş bir yelpazeye sahip ayrı bir görsel iletişim alanı olduğunu belirtmektedir (s.14). Genellikle grafik tasarımın bir dalı olarak görülen illüstrasyon, günümüzde işlev olarak yalnızca bir metni betimlemenin ötesine geçerek tek başına da var olabilen, düşünsel ve estetik süreçleri içerisinde barındıran çok yönlü, bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer yandan illüstrasyon, farklı kullanım alanları ile de gittikçe katlanıp artarak yaşamın hemen her alanında göz önündedir. Artık illüstrasyon çoğunlukla kitap, dergi ve afişlerde kullanılmakla kalmayarak evlerde dekoratif ve sanatsal bir dokunuş olarak kimi zaman duvarlarda, kimi zaman döşemelerde, kimi zaman yastıklarda da karşımıza çıkmaktadır. Tabak, bardak, saklama kabı gibi ev eşyalarının yüzeylerinde bir desenden öte, bir sanat nesnesi gibi konumlanabilmektedir. Giysilerin yüzeyine, aksesuarlara yerleşerek kişinin kendini ifade etmesine aracı olmaktadır. İllüstrasyon hediye paketleri, alışveriş çantaları, akıllı telefonlarda kullanılan ifade ikonları, etiketler ile yaşamımızda yer almaktadır (Songür Dağ, 2015:24). Birçok farklı tekniği ve uygulama alanını içerisinde barındıran illüstrasyon endüstrinin her alanını beslemekte ve kullanım alanlarını genişletmektedir.

Yazmacılık sanatının yeniden yorumlandığı bu tasarım projesinde illüstrasyonun güncel kullanım alanları ve uygulama biçimleri incelenerek, tasarımların ürüne dönüşme aşaması için araştırmalar yapılmıştır. Geleneksel yazmacılık sanatında kullanılan motiflerde stilizasyonla birlikte doğaya yakın bir anlatım şeklini vardır. Doğanın sınırsız çeşitliliğinden ilham alan yazmalarda çiçekler, bitkiler, ağaç yaprakları ve hayvan motifleri bir araya getirilerek farklı kompozisyonlar oluşturulmuştur. Yazmacılıkta kullanılan motifler stilize edilmişleri ve baskı sonrası ortaya çıkardıkları sonuçlar yönünden incelenerek illüstrasyon çalışmalarına altyapı oluşturulmuştur.

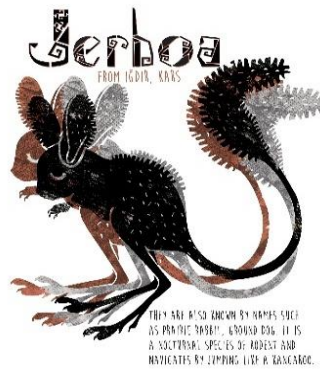
Tasarım projesinin ikinci aşaması olan illüstrasyon çalışmaları için ülkemizde çeşitli bölgelerimizde yaşayan nesli tükenmekte olan hayvan figürleri belirlenerek tasarım teması oluşturulmuştur. Illüstrasyon tasarımları hazırlandıktan sonra, ahşap kalıpları (Görsel 8) oyularak kumaş üzerine basılmıştır. Basılan tasarımlar taranarak dijital ortamda Anatolian fontu ile birleştirilerek tipografik düzenlemeleri yapılmıştır. Arap tavşanı, Toy kuşu, Akdeniz foku, Muş telli turnası, Antalya alageyiği, Burdur Burduricus balığı, Balık baykuşu' ve Kapadokya yılki atı illüstrasyon teması olarak seçilmiştir.

Görsel 8. Yazmacılık Sanatı Projesi Illüstrasyonları Ahşap Kalıpları, Dijital Görsel.

Kaynak: Müge Caferoğlu arşivi, 2021.

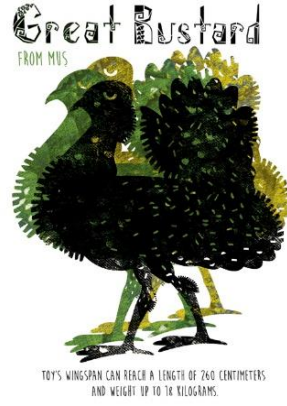
Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birleşme noktasında olan ülkemiz, farklı iklimlerin etkisi altında olması ve topoğrafik çeşitliliği sayesinde zengin habitat, bitki ve hayvan tür çeşitliliğine sahiptir. Ancak iklim değişiklikleri, doğanın tahribatı ve avcılık faaliyetleri yüzünden dünyada ve ülkemizde yüzlerce canlının nesli tükenmiş ve tükenmeye devam etmektedir. Yazma baskı tasarım projesinde, unutulmaya yüz tutmuş yazmacılık sanatıyla nesli tükenmekte olan hayvan figürlerinin illüstrasyonları birleştirilerek, gelecek kuşaklar için kültürel mirasın, doğanın bütünlüğünün ve biyolojik çeşitliliğinin korunduğu bir yaşam için farkındalık oluşturması planlanmıştır.

Görsel 9. Yazmacılık Sanatı Projesi 'Arap tavşanı' Tasarım ve Uygulaması, Dijital Görsel.

Kaynak: Müge Caferoğlu arşivi, 2021.

Ada tavşanı, kır tavşanı, yer köpeği gibi isimlerle de bilinen Arap tavşanı, Batı ve Orta Anadolu Bölgesi ovalarıyla Doğu Anadolu'nun step ve yaylalarında görülmektedir. Çok fazla bilinen bir tür olmayan Arap tavşanının A. Elater türü genellikle Iğdır-Kars dolaylarında görülmektedir. Zıplayarak ilerleyen Arap tavşanları kemirgen bir türdür (URL 2, par. 4, 6). Arap tavşanı, tarım ve bilinçsiz ilaçlama neticesinde ülkemizdeki sayıları hızla azalmış ve nesli tükenme tehlikesi altındadır. Arap tavşanının ülkemizde önemli bir tür olması ve neslinin tükenmesi nedeniyle illüstrasyonu yapılacak figürlerden biri olarak belirlenmiştir. 'Arap tavşanı' tasarım ve uygulaması Görsel 9'da yer almaktadır.

Görsel 10. Yazmacılık Sanatı Projesi 'Toy Kuşu' Tasarım ve Uygulaması, Dijital Görsel.
Kaynak: Müge Caferoğlu arşivi, 2021.

Türkiye'deki sayısı 500'lere kadar düşen Toy kuşlarına en çok Doğu Anadolu Bölgesi'nde, özellikle Muş ve çevresinde rastlanmaktadır. Toyların kanat açıklığı 260 santimetre uzunluğa, ağırlığı ise on sekiz kiloya kadar ulaşabilmektedir. Nesli küresel ölçekte tehlike altında olan ve dünyada uçabilen en ağır kuş türü olan toylar Türkiye'de hızla azalmaktadır. Çok uzun olmayan bir zaman önce, Anadolu'nun bozulmamış bozkırlarında yaşayan toylar, avcılık, yoğun tarım, kurutma ve baraj faaliyetleri sonucunda yok olmaktadır (URL 3, par. 1, 2). Toy kuşunun ülkemizde önemli bir tür olması ve neslinin tükenmesi nedeniyle illüstrasyonu yapılacak figürlerden biri olarak belirlenmiştir. 'Toy kuşu' tasarım ve uygulamasına Görsel 10'da yer verilmiştir.

Akdeniz foku, yıllar boyunca Akdeniz ve Atlantik Okyanusu'nda yaşam sürmekteydi. Son yüzyılda avlanma ve ekolojik dengesizlik sebebiyle habitatları daha çok Akdeniz ve Ege Denizi'ne kaymıştır. Akdeniz foku günümüzde bu bölgeler dışında neredeyse hiç görülmemektedir. Türkiye denizlerindeki sayısının 50-60 arasında olduğu tahmin edilmektedir (URL4). Akdeniz fokunun ülkemizde önemli bir tür olması ve neslinin tükenmesi nedeniyle illüstrasyonu yapılacak figürlerden biri olarak belirlenmiştir. 'Akdeniz foku' tasarım ve uygulaması Görsel 11'de yer almaktadır.

Görsel 11. Yazmacılık Sanatı Projesi 'Akdeniz foku' Tasarım ve Uygulaması, Dijital Görsel.
Kaynak: Müge Caferoğlu arşivi, 2021.

Birçok kültürü etkileyen ve Anadolu kültürünün önemli bir parçası olan göçmen bir kuş olan telli turnalar, eşlerini bulmak için yaptıkları kur dansları ve borazanı andıran sesleriyle ünlüdür. Yeryüzünde 15 turna türü vardır ve bunların 11'i tehdit altındadır. Turnaları tehdit eden nedenlerin başın da yaşam alanlarının yok olması ve bozulması, yasa dışı avcılık ve yumurtalarının toplanması gelir (URL5). Telli turnalar göçleri sırasında ilkbaharda Muş'un Bulanık Ovası'na gelmektedirler. Telli turnanın Anadolu'daki nesli de tehlike altındadır ve nesillerinin devamı için doğal yaşam alanlarının korunması gerekmektedir. Telli turnanın ülkemizde önemli bir tür olması ve neslinin tükenmesi nedeniyle illüstrasyonu yapılacak figürlerden biri olarak belirlenmiştir. 'telli turna' kuşunun tasarım ve uygulamasına Görsel 12'de yer verilmiştir.

Görsel 12. Yazmacılık Sanatı Projesi 'Muş telli turnası' Tasarım ve Uygulaması, Dijital Görsel.
Kaynak: Müge Caferoğlu arşivi, 2021.

Alageyik biyoçeşitlilik açısından Türkiye'nin en önemli memeli otçul türlerinden biridir ve Anadolu tarih ve kültüründe önemli bir değere sahiptir. Türkiye'de alageyiklerin doğal olarak bulunduğu tek bölge olan Antalya Düzlerçamı'dır. BERN ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmelerinde belirtilen esaslar dâhilinde mutlak surette popülasyonlarının habitatı ile birlikte korunması ve geliştirilmesi gereken çok önemli bir memeli-av hayvanı türüdür (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, 2019). Yöre halkı tarafından Benekli geyik adı da verilmektedir. En saf yabancı alageyik türü neslinin tükenme tehlikesi nedeniyle 30-40 yıldır koruma altına alınmıştır. Alageyiğin endemik bir tür olması ve neslinin tükenmesi nedeniyle illüstrasyonu yapılacak figürlerden biri olarak belirlenmiştir. 'Antalya alageyiği' tasarım ve uygulaması Görsel 13'te yer almaktadır.

Görsel 13. Yazmacılık Sanatı Projesi 'Antalya alageyiği' Tasarım ve Uygulaması, Dijital Görsel.
Kaynak: Müge Caferoğlu arşivi, 2021.

Dünyada sadece Burdur Gölü'nde yaşayan 'Burduricus' (Burdur yosun balığı) süslü görümlü, en fazla 5-6 cm kadar büyüyen bir balık türüdür. Burduricus gölün biyolojik çeşitliliği, besin ağı ve temizliği bakımından önemlidir. Doğal özelliklerinin giderek yok olması, çevresindeki tarım alanları, sanayi kuruluşlarının etkisiyle birleşen su seviyesi azalmaları kirliliğin artmasına neden olmuş ve Burdur Gölü kuruma tehlikesi altına girmiştir. Başka hiçbir yerde yaşama imkanı olmayan endemik tür olan Burduricus balığı da yok olmak üzeredir (URL6). Burduricus balığı, endemik bir tür olması ve neslinin azalması nedeniyle illüstrasyonu yapılacak figürlerden biri olarak belirlenmiştir. Görsel 14'te 'Burdur Burduricus balığı' tasarım ve uygulaması yer almaktadır.

Görsel 14. Yazmacılık Sanatı Projesi 'Burdur Burduricus balığı' Tasarım ve Uygulaması, Dijital Görsel.

Kaynak: Müge Caferoğlu arşivi, 2021.

Balık baykuşu dünyanın ve Türkiye'nin en nadir görülen yırtıcı kuşlarından birisidir ve tüm Avrupa kıtasında sayılarının 10'u geçmediği, şu an için sadece Toroslar'da yaşadığı tahmin edilmektedir. Bilimsel çalışmalar 'Balık baykuşunun 56 tür arasında nesli tükenmeye en yakın iki türden biri olduğunu göstermektedir. Baykuşgiller familyasından bir baykuş türü olan Balık baykuşu, yaklaşık 55 santimetre boyutlarında olan büyük bir kuştur (URL7). Balık baykuşu neslinin azalması nedeniyle illüstrasyonu yapılacak figürlerden biri olarak belirlenmiştir. Illüstrasyonu yapılacak figürlerden biri olarak belirlenmiştir. Görsel 15'te 'Balık baykuşu' tasarım ve uygulaması yer almaktadır.

Görsel 15. Yazmacılık Sanatı Projesi 'Balık baykuşu' Tasarım ve Uygulaması, Dijital Görsel.

Kaynak: Müge Caferoğlu arşivi, 2021.

Kapadokya, Persçe güzel atların ülkesi anlamına gelmektedir. Kapadokya’da ve ülkemizin diğer birçok bölgesinde bulunan, doğada serbest sürüler halinde yaşayan atlara yılık atları denmektedir. En yaygın olduğu yerlerin başında Kapadokya gelmekte ve 10 bin dolayında yılık atı olduğu tahmin edilmektedir. Yılık atları, özellikle köylüler tarafından kullanıldıktan sonra, kimi zaman maddi nedenlerle bakılamayan, kimi zamanda iş göremezlikten dolayı doğaya salınan hayvanlardır. Bir süre sonra bu atlar doğaya tam olarak uyum sağlamaya, vahşileşmeye başlamaktadırlar. Yılık atlarının daha önce sayı çok daha fazla olduğu, ancak sanayileşme, kentleşme nedeniyle atların yaşam alanlarının her geçen gün daralmakta olduğu belirtilmektedir (URL8). Yılık atlarının en fazla sayıda yaşadığı yer Kapadokya olması nedeniyle illüstrasyon çalışması yapılmak üzere seçilmiştir. ‘Kapadokya Yılık Atı’ tasarım ve uygulaması Görsel 16’da yer almaktadır.

Görsel 16. Yazmacılık Sanatı Projesi ‘Kapadokya Yılık Atı’ Tasarım ve Uygulaması, Dijital Görsel.
Kaynak: Müge Caferoğlu arşivi, 2021.

Tasarımlarda kullanılacak olan tüm hayvan figürleri belirlenip araştırmaları yapıldıktan sonra illüstrasyonların eskiz aşamasına geçilmiştir. İllüstrasyonlar ağaç baskı aşamasında daha iyi sonuç verebilmesi için yazmacılık sanatı desenlerine benzer şekilde stilize edilerek lekesel bir tarzda çalışılmıştır. Tüm hayvan figürü illüstrasyonlarının Adobe Illustrator programında çizimleri yapılmıştır. İllüstrasyonlar ahşap plakaya çizilerek kesimi, oyma işlemi yapılmış ve boya ile kumaş yüzeyine basılmıştır. Tasarımlar taranarak dijital ortama aktarılmış ve Anatolian fontu ve karakterleri anlatan kısa bir yazı birleştirilerek tipografik düzenlemeleri yapılmıştır. Son olarak ortaya çıkan tasarımlar dijital ortamda kullanım eşyalarına uyarlanmıştır. "Sonraki aşamada bu uygulamalar serigraf baskı ya da dijital baskı yöntemleri ile istenilen yüzeye aktararak çoğaltılabilir. Bir diğer yöntem ise, tipografi çalışmalarını dijital baskı ile yüzeye aktarıp, yazmacılık sanatında olduğu gibi ahşap baskı kalıplarıyla ürünlere tek tek elle baskı yöntemi olabilir.

5. SONUÇ

Dünyada etkisini gösteren tüketim kültürü, yeni bir tüketim alışkanlığı kazandırması sebebiyle tüketilen mal ve hizmetlerde dünyada diğer tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de değişikliklere neden olmuştur. Tüketim alışkanlıklarımızın değişmesiyle beraber tüketilen ürün ve eşyalar da değişmeye başlamıştır. Bu değişen ürünler arasında ne yazık ki yerel ve yöresel ürünler ilk sırada yerini almıştır (Arioğlu, 2019:101). Geçmişten gelen kültürel birikim ve geleneklerimiz zamanın getirdiği koşullarla değişmekte ve kaybolmaktadır.

Her aşamasında farklı ve zor teknikleri barındıran geleneksel yazmacılık sanatı beceri ve ustalık gerektiren bir el sanatıdır. Teknolojik gelişmeler, seri üretim, yetiştirilecek yeni ustaların bulunamayışı gibi nedenlerden dolayı geleneksel sanatların çoğunun çalışma alanları daralmış ya da el sanatı olma özelliğini yitirmiştir. Sürdürülebilir olan geleneksel tekniklerin günümüz teknolojisinin imkanlarıyla birleştirilmesi ve güncel kullanım eşyalarını yeniden tasarlanması yazmacılık sanatının canlanmasını sağlayabilir. Yapılacak yeni çalışmalar kültürel mirasımızı başka kuşaklara ve zamana aktarırken kültürel çeşitliliğe ve sürdürülebilirliğe katkıda bulunabilir.

Geçmişin izlerini takip etmek tasarımcılar için değerli bir yolculuktur. Eski dönemlere ait öğeleri ve geleneksel sanatların eşsiz motif, teknik ve değerlerini eserlerinde yeniden yorumlamaları gelenekseli yaşatmanın yanı sıra tasarımcıların kökleriyle bağ kurarak özgün tasarımlar ortaya koymalarını sağlayabilir.

Geleneksel el sanatlarındaki ürünler genellikle ortaya çıktıkları zamanın ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır. Örneğin yazmacılık sanatı ürünleri incelendiğinde baskı yapılan ürünlerin kadınların başlarına bağladıkları yemeni, sofraya altı bezi, bohça, yorgan yüzü, mendil, sedir örtüsü gibi yüzeyler olduğunu görürüz. Tüm bu ürünler günümüzde kullanım geçerliliğini yitirmişlerdir. Bu noktada geleneksel el sanatları uygulamalarının tasarımcılar tarafından yaratıcı bir şekilde yeniden yorumlanması, güncel kullanım alanlarına uyarlanması ile yazmacılık gibi kaybolmakta olan sanatların sürdürülebilirliği için bir yöntem olabilir.

Kültürel miras ve geleneksel el sanatları üzerinde çalışan bilim insanı, tasarımcı, sanatçı, usta ve zanaatkarlar bir araya gelerek geleneksel tekniklerin sürdürülebilirliği, yeni üretim tekniklerinden nasıl yararlanabileceği ve ortaya çıkan ürünlerin günümüz koşullarında toplum beğenisi doğrultusunda nasıl şekillenebileceği gibi konularda değerlendirme yapmaları gerekmektedir. Yazmacılık sanatı gibi kaybolmakta olan ve kültürel mirasımızın bir parçası olan geleneksel mesleklerin yaşatılması, aktarılması ve tanıtılması için her alandan tasarımcılar farklı projeler üretebilirler. Geleneksel el sanatlarının ve uygulamaların tasarımcılar tarafından yaratıcı bir şekilde farklı malzemelerle yeniden yorumlanması, güncel kullanım alanlarına uyarlanması ile yazmacılık gibi unutulmaya yüz tutmuş sanatların yaşatılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ambrose, G. & Harris, P. (2020). *Grafik Tasarımda Tipografi*. Grafik Tasarımın Temelleri Dizisi: 05, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Ambrose, G. & Billson, N. (2013). *Grafik Tasarımda Dil ve Yaklaşım*. Grafik Tasarımın Temelleri Dizisi:01, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Arioğlu, İ. E. (2019). *Geleneksel Meslekler, Halk Kültürünün Üretime Taşınan Yönü Olarak Zanaatlar ve Zanaatkarlar*. Ankara Akçağ Yayınları.
- Becenen, N. ve Sarıca, A. (2018). *Edirne'de Bitkisel Doğal Boyama*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Daşkın, H. (2017). *Tokat Yazmacılığı*. Tokat: Tokat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Ergüven, A. (2021). *İyi Tasarım Nedir?* İstanbul: Hümanist Kitap.
- Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi TÜBİTAK ARDEB 1001 projesi (2019). Antalya Düzlerçamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahasında Alageyik (*Cervus dama L.*) Popülasyonlarını ve Habitatını Koruma-Geliştirme Yöntem ve Stratejilerinin Araştırılması Projesi. <http://dogaproje.org/alageyik/index.php> (E.T: 05.05.2021).
- Kaya, R. (t.y.). Türk Yazmacılık Sanatı (Tahta kalıpla kumaş baskısı). <https://docplayer.biz.tr/54385109-Turk-yazmacilik-sanati.html> (E.T: 10.04.2021).
- Kayabaşı, N. ve Söylemezoğlu F. (1999). Bartın'da Yazmacılık Sanatı. *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 10(29), 361-368.
- Songür Dağ, E. (2015). *İllüstratörün El Kitabı, İllüstrasyonun İkinci Altın Çağı*. İstanbul: Grafik Kitaplığı.
- Türker, K. (1996). *Ağaç Baskı Tokat Yazmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wigan, M. (2012) *Görsel İllüstrasyon Sözlüğü*. Görsel Sözlükler Dizisi:04, Birinci Basım, İstanbul: Literatür Yayınları.
- URL 1 <https://www.turktoyu.com/tokat-ta-asirlardir-devam-eden-sanat-yazmacilik> (15.04.2021)
- URL 2 <https://www.posta.com.tr/rap-tavsani-nedir-ozellikleri-nelerdir-amasyada-goruntulendi-haber-fotograf-2275552-2> (20.05.2021)
- URL 3 <https://www.dogadernegi.org/toy/> (02.05.2021)
- URL 4 <https://www.plumemag.com/anadolunun-mirasi-endemik-hayvan-turleri/> (02.05.2021).

URL 5 https://d2hawiim0tjbd8.cloudfront.net/downloads/turna_ogrenci_kitapcigi_12_15yas_15_01_2017.pdf (08.04.2021).

URL 6 <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/dunyada-sadece-burdur-golunde-bulunuyor-tamamen-yok-olmak-uzere-41663453> (E.T: 02.05.2021).

URL 7 <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/turkiyenin-en-nadir-rastlanan-hayvanlari-40826896> (E.T: 09.05.2021).

URL 8 <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/anadoluda-ozgur-atlar-zamani-40492876> (8.05.2021).